

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 14.05.2025

Kabul / Accepted: 13.06.2025

Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1699259

ARTHUR MILLER'İN CADİ KAZANI ADLI OYUNUNU KORKU VE KONFORMİZM KAVRAMLARI BAĞLAMINDA OKUMA*

Birgül YEŞİLOĞLU GÜLER**

Öz

Dramatik bir metin incelenirken metin yazarının hayat hikâyesi ile metnin yazıldığı dönemin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yapısının bilinmesi de önem arz etmektedir. İnsan aklının ve bilincinin ürünü olan bir tiyatro metninin yazarın iç dünyasıyla birlikte yazıldığı dönemin evrenini de yansıttığını söylememiz mümkündür. Çünkü yazarın iç dünyasını toplumsal normlardan bağımsız olarak düşünmemiz pek mümkün değildir. Bu nedenle bir tiyatro metninin yazarın psikolojik iç dünyası ile yazıldığı dönemin sosyolojik, kültürel ve siyasal yapısıyla bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda Arthur Miller'in 1952 yılında yazdığı Cadı Kazanı oyununu hem yazarın kültürel yapısını hem de yaşadığı dönemin politik ve sosyolojik özelliklerini yansıtmaları açısından örneklendirmek mümkündür. Cadı Kazanı oyununda Amerikalı senatör McCarthy'nin başını çektiği 1950'li yıllarda yaşanan komünist düşmanlığının eleştirisi yapılmaktadır. McCarthy dönemini komünist olarak tanınan akademisyen, sanatçı ve aydınların adeta bir cadı avı yöntemiyle ve hukuk dışı uygulamalarla cezalandırıldığı bir dönem olarak değerlendirmek mümkündür. Miller, McCarthy döneminde siyaset ve hukuk koalisyonu ile yaşanan haksızlıkları, hukuksuzlukları ve cezalandırmaları özgürlük ve denge ilişkisi bağlamında değerlendirirken McCarthy döneminin eleştirisini 3 yüzyıl önceki geçmiş bir zamana dönerek din kurumu ve mahkemeler üzerinden yapmaktadır. Cadı Kazanı oyunu 17. yüzyılda din kurumu ile hukuk mahkemelerinin yaptığı zalimliği ve adaletsizliği sahneye aktarırken hem McCarthy dönemine hem de tarihin tekrerrüne gönderme yapmaktadır. Miller, insanların akla ve mantığa uygun olmayan olaylara karşı sessiz kaldığını, çoğunluğa uyum sağladığını ve akılcı davranan masum insanların ise cezalandırıldığına dikkat çekerken, McCarthy dönemine yaptığı gönderme ile benzer durumların her yüzyılda yaşanabileceğine vurgu yapmaktadır. İdeolojisi din ve muhafazakârlık olan Cadı Kazanı oyununun ana eksenini ve yaşanan çatışmaların kaynağını hak, adalet, hukuk, ötekileştirme, dışlama, cezalandırma, korku duygusu ve konformizm kavramları oluşturmaktadır. Korku duygusunun tarih boyunca insanları kontrol etmek, otoritenin isteklerine boyun eğdirmek, tutum ve davranışlarını belirlemek için görünmez bir ikna aracı kullanıldığı tartışılmaz bir olgudur. Korku duygusu gerçeklik kadar düşsellikle de yakından ilgili olduğundan insanın bilinç dünyasını etkileyebilmektedir. Bu makalede korkunun insan duyguları üzerindeki en önemli etkisi olan konformizm kavramı merkeze alınarak Cadı Kazanı oyununun incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dramatik metin, Arthur Miller, Cadı Kazanı, korku, konformizm.

* Bu çalışma, yazarın Suskunluk Sarmalı Bağlamında Tiyatro Metinlerinde Susma Eylemi adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuarı, Sahne Sanatları Bölümü, Tiyatro Anasanat Dalı Öğretim Üyesi, Antalya-Türkiye, birgulyesiloglu@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0350-2634.

READING ARTHUR MILLER'S PLAY THE CRUCIBLE IN THE CONTEXT OF FEAR AND CONFORMISM

Abstract

When examining a dramatic text, it is also important to know the life story of the author and the social, cultural, political and economic structure of the period in which the text was written. It is possible to say that a theater text, which is a product of the human mind and consciousness, reflects the universe of the period in which it was written along with the inner world of the author. Because it is not possible to think of the inner world of the author independently of social norms. Therefore, it is possible to say that a theater text is connected to the psychological inner world of the author and the sociological, cultural and political structure of the period in which it was written. In this context, it is possible to exemplify the play *The Crucible* written by Arthur Miller in 1952 in terms of reflecting both the cultural structure of the author and the political and sociological characteristics of the period in which he lived. The play *The Crucible* criticizes the hostility towards communists in the 1950s led by American Senator McCarthy. It is possible to evaluate the McCarthy period as a period in which academics, artists and intellectuals known as communists were punished with a witch hunt method and illegal practice Miller evaluates the injustices, unlawfulness and punishments experienced during the McCarthy period thanks to the coalition of politics and law in the context of the relationship between freedom and balance, while he criticizes the McCarthy period by going back to a time 3 centuries ago and using the institution of religion and law. The play *The Crucible of the Witches*, while transferring the cruelty and injustice committed by the institution of religion and the courts of law in the 17th century, refers to both the McCarthy period and the repetition of history. While Miller draws attention to the fact that people remain silent against events that do not comply with reason and logic, conform to the majority, and innocent people who act rationally are punished, he emphasizes that similar situations can occur in every century with his reference to the McCarthy era. The main axis of the game *Witch's Crucible*, whose ideology is religion and conservatism, and the source of the conflicts are the concepts of rights, justice, law, alienation, exclusion, punishment, the feeling of fear, and conformism. It is an indisputable fact that the feeling of fear has been used as an invisible persuasion tool throughout history to control people, make them submit to the wishes of the authority, and determine their attitudes and behavior. Since the feeling of fear is closely related to reality as well as fantasy, it can affect the world of consciousness of the person. This article aims to examine the game *Witch's Crucible* by focusing on the concept of conformism, which is the most important effect of fear on human emotion.

Keywords: Dramatic text, Arthur Miller, witchcraft, horror, conformism.

Giriş

Toplumsal bir varlık olan insan sevgi ve ait olma ihtiyacı nedeniyle toplumla birlikte yaşayarak toplumsallaşmak mecburiyetindedir. Bir varlık olarak tek başına yaşaması mümkün olmayan insan için toplumsallaşmak insani bir gereksinimdir (Gökdağ, 2011: 92). “Toplum normlarının insan tarafından benimsenmesi” (Alkan ve Ergil, 1980: 5) olan toplumsallaşma sürecinde insan gereksinimlerini giderirken bir yandan da özgürlüğünden ödün vermektedir. Marks’ın ifade ettiği üzere toplumsallaşma süreci insanın toplumsal doğasını şekillendirirken bireysel doğasına ket vurmaktadır. Toplum içinde dikkatli ve daha özenli davranılmasının nedeni toplumsallaşmanın özümsemesinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal kurallar insana belirli standartlara göre davranması gerektiğini sürekli hatırlattığından toplumsal normlarla insan arasında karşılıklı bir onaylama yaşanmaktadır.

Davranışların temelini biyolojik ve cinsel güdülere bağlayan Freud’un ardından devam eden çalışmalarda insan davranışlarında çevrenin ve kültürel değerlerin etkili olduğu tartışılmış ve insan davranışlarının kaynağındaki güdülerin üstünlük, yalnızlık ve güçlülük olduğu değerlendirilmiştir (İnceoğlu, 2010: 120). “Yalnızlık duygusu; toplumsal ilişkilerimizin önem verdiğimiz bir yanının eksik olması durumunda hissedilen öznel rahatsızlıktır. Yalnızlık, duygusal ve toplumsal yalnızlık olarak da ayrılmaktadır. Duygusal yalnızlık, bağlanılan bir yakının yokluğu nedeniyle yaşanmaktadır. Toplumsal yalnızlık ise toplumla kaynaşma, bütünleşme, bir gruba ait olma duygusu eksik olduğunda yaşanır” (Gökdağ, 2011: 91). Yalnızlık duygusu kişiye özel bir duygu olmakla birlikte genel olarak korku duygusunun da bir sebebi olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Yalnız kalma duygusuna kapılan bir insanın yaşadığı korku nedeniyle konformizmi tercih ederek toplumsal normlara uygun tutum ve davranış sergilemesini beklenen bir sonuç olarak görebiliriz. Bu yönüyle korku duygusunun toplumsal normlara uyum sağlanması için kullanılan bir silah olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Duhm’un (1996) belirttiği üzere insan korku duygusunu çocukluk döneminde tanımaktadır. Korku duygusu çocuğa itaat etmeyi ve otoriteye boyun eğmeyi öğretmek için çocuğu kurallara uymaya dolayısıyla konformizme yöneltmektedir. Korku duygusu önce ailede daha sonra çevrenin etkisiyle çocuğun iç dünyasına yerleşmektedir. Yargılamalar, bakışlar, emirler ve düşünce yapısı ile korkuyu öğrenen çocuk aile ve çevrenin isteklerine itaat edilmesi gerektiğini davranışlarıyla göstermeye başlamaktadır. Emir ve yasaklara göre kendini iç dünyasında yargılamaya başlar. Zamanla aile otoritesinin belirlediği normları içselleştirerek kendi vicdanını oluşturur. Üst ben olarak adlandırılan vicdanın ailenin kurallarından ve otoritesinden ayrı oluştuğunu düşünmek mümkün değildir. Yasak olan davranışları yapmadığında ceza almayacağını öğrenen çocuk maalesef ki toplumun ürettiği bir nesne haline dönüşmektedir. Çocuğun aile ve çevre etkisiyle oluşturduğu vicdan, çocuğun yaşı ilerledikçe iç dünyasında kendini sürekli denetleyen bir bekçiye dönüşmektedir. Üst ben çocuğun tüm bireyselliğinin ve özerkliğinin oluşmasını engelleyerek çevreye göre kişilik oluşturma sürecini başlatmaktadır. Ceza almaktan çekinen ve korkan çocuk korku duygusunu aşabilmek için önce anne ve babanın daha sonra çevresinin istediği gibi davranmaya başlamaktadır (Duhm, 1996: 28). Korku insanın bilincinde yer etmeye başladığında insan gerilim yaşamakla birlikte sürekli devam eden bir korku evrenine yönelmektedir (Camus, 2010: 33). İnsanın iç dünyasında yaşadığı korku duygusundan kurtulmak için ailesinin ve çevresinin isteklerini yerine getirmeyi tercih etmesi toplumsal normların üst bende özümsemediğini kanıtlamaktadır. Bu özümsemenin neticesinde toplumsal bir istek olmasa dahi insan koşullanmakta ve toplum normlarına göre davranmayı tercih eder hale gelmektedir. Doğal ve normal olan davranışın toplumsal normlara uygun davranılması olduğu kanıksanmaktadır. Bir başka deyişle çevreden öğrenilmiş bilgilerle oluşan iç denetim mekanizması insanın üst beninde kendini sürekli kontrol eden bir bekçi yaratmaktadır. Bu iç denetimin yaşattığı ruhsal gerginlikler de insanın bilinçaltını doldurmasına neden olmaktadır (Duhm, 1996: 27-31).

Korku, tehlikeli bir olgunun fiziksel veya düşsel olarak zihinde tanınmasıyla oluşmaktadır. Tehdit olarak ortaya çıkan nesne, uyaran veya zihinsel tasarımla karşılaşan insan başlıca üç davranış biçimi göstermektedir. Güç kullanarak tehdidi etkisiz hale getirir, inanılır gelmeyen tehditten kaçmaya çalışır ya da konformizmi tercih ederek tehdide boyun eğer. Tehdit ortaya çıktığında ilk

olarak insan zihni düşsel bir tanımlama yapmaktadır. Uyarandan gelen tehdit hissedildiği anda yalnızlık duygusu ile yüzleşen insan kaygı ve korku yaşamaktadır. Bu noktada kaygı ile korku arasında farklılık olduğunu belirtmek gerekmektedir; “korku, tehlikenin varlığını ve tanınmasını gerektirirken kaygı, bizzat ve özellikle bilinmeyen tehlikenin olasılığından ve beklentisinden doğmaktadır” (Mannoni, 1992: 9-37). Çevresel etkenler nedeniyle yaşanan duygunun kaygıdan ziyade korku olduğunu söylemek mümkündür. İnsanın yaşadığı korku duygusundan uzaklaşmasının en kolay yolu ise tehdide uyum sağlamasıdır. Bir tehdit nedeniyle korku yaşayan insan; “yargıda veya bir usavurumda bulanamaz. Fikirleri bulanık ve düzensizdir” (Mannoni, 1992: 11).

Üretim ilişkileri ve sınıf sistemi bağlamında korku kavramını ele alırsak, kapitalist sistemde üretim araçlarına sahip egemen sınıfın egemenliğini devam ettirmek için oluşturduğu ortamın korku doğurduğunu söyleyebiliriz. Duhm’a (1996) göre kapitalizm üretim ilişkilerini düzenlemek için insanlara zor kullanmaktadır. Üretilen metallerin insanları denetim altında tutması ise korku yaratmaktadır. Kapitalist sistemin üretim ilişkileri sürecinde yarattığı en önemli korku başarı ve rekabet odaklı işleyiş nedeniyle iş kaybetme korkusudur (Duhm, 1996: 73-84). Kapitalist sistemde korku duygusunun otoritenin egemenlik isteğinden kaynaklandığını ve korku duygusunu üreten ilişkilerin içinde bir otorite mücadelesi olduğunu söylemek mümkündür.

Bir tehdit karşısında konformizmi tercih eden insandan beklenen en olası davranış biçimi susmasıdır. Tehdit nedeniyle ortaya çıkan korku duygusundan susarak kurtulmaya çalışması insanın psikolojik ve sosyopsikolojik yapısından kaynaklanmaktadır. Susma, kişisel bir davranış biçimi olmakla birlikte insanların toplumla kurduğu iletişim şekli olarak kabul edilmektedir. “Sosyal iletişimde kesinti, aralık, sessizlik ve suskunluk da iletişimi anlatmaktadır” (Erdoğan, 2011: 152). Susma eyleminin iletişim ilişkileri içindeki anlamını Camus (1994) şöyle ifade etmektedir; “susmak, hiçbir şeyi yargılamıyor, hiçbir şey istemiyor sanılmasına yol açmak, kimi durumlarda da gerçekten hiçbir şey istememektedir” (Camus, 1994: 21). İnsanların karakter özellikleri bir kenara bırakıldığında konuşma ve susma eyleminin çevreye karşı gösterilen tepki veya tepkisizliğin bir ifadesi olduğunu söylemek mümkündür. Susma veya konuşma insanın çevresiyle olan ilişkisinde bireysel tavrını ortaya koymaktadır. İktidar bağlamında değerlendirdiğimizde susmanın kabul etmek, konuşmanın ise reddetmek veya direnme göstergesi olduğunu söyleyebiliriz. Korku, konformizm ve susma dizgesinde bir kişiyi fiziksel ve zihinsel zorlamayla bir şey yapmaya veya yapmamaya yönlendiren fiilen yaşanan durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Susmayı pasif saldırganlık olarak değerlendirmekte mümkündür. Çünkü psikolojik bir davranış biçimi olarak küsmeyi alışkanlık haline getiren bir insan susmayı tepki olarak kullanabilmektedir. Edilgen olmayan çatışmalar kimi zaman pasif saldırganlığa dönüşebilmektedir. Dolayısıyla çatışmalarda bir tarafın susarak çatıştığı kişiyi öfkeliendirmesi kişisel bir özellik olarak kullanılabilir (Dökmen, 2006: 48). Susma eylemi, çevreden gelen uyarının yarattığı korku nedeniyle oluşmakta ve insanın iç dünyasında yaşadığı çatışma neticesinde ortaya çıkmaktadır. Toplumsallaşmak zorunda olan insan, çevrenin etkisiyle oluşan tehditlere tepki vermeden önce iç dünyasında olmuş olan, olmakta olan ve olacak olan olguları gözden geçirmekte ve mevcut konforunun bozulacağı kaygısıyla tutum ve davranış belirlemektedir.

İnsanın susması iktidar ve iktidar ilişkileri özelinde ele alındığında karşımıza ideolojik örüntüler çıkmaktadır. Zamanın ruhuna ve iktidarın söylemine paralel olarak oluşan ideolojilerin susmanın kaynağını oluşturduğunu söylemek mümkündür. Güçlü olan azınlığın güçsüz olan çoğunluğu tahakküm altına alması ideoloji sayesinde mümkün olmaktadır. Dolayısıyla iktidarın kontrolü altında olan insanlar iktidar sahiplerine karşı güçsüz durumda olduklarından itaat etmeyi ve susmayı tercih etmektedir. Clastres (1991) iktidara sahip olanların söylemi de belirlemesini meşru söz kavramı ile açıklamaktadır. “İktidardaki kişi, yalnızca konuşan kişi değildir, meşru söz yetkisinin de biricik kaynağıdır. Meşru söz kısır da olsa, zayıf da olsa etkilidir, çünkü emir niteliğindedir ve emredene itaat edilmesini bekler” (Clastres, 1991: 124). Söylem sahibi olmak ve söylemi üretmek bir otoritenin görünürlüğünü ifade ederken, sessiz kalmanın ise güçsüzlüğün yansıması olduğunu düşünebiliriz. Bu noktada otorite ile itaat edenler arasındaki güç veya güçsüzlük dengesini baskı kavramı ile değerlendirdiğimiz altını çizmemiz gerekmektedir. Hobbes (2007) insanın doğasını açıklarken öncelikli olarak kendini kabul ettirme, şöhret sahibi olma, zenginlik ve güvenlik gibi ihtiyaçlardan bahsetmektedir. Hobbes’un değerlendirmesine bağlı olarak susma eylemine yönelen insanın öncelikli kaygısının bireysel menfaatlerini korumaya yönelik olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal etki biçimlerinden biri olan uyma davranışı konformite olarak tanımlanmaktadır (Kayaoğlu, 2013: 186). Sosyal etkiye bağlı olarak gelişen konformite davranışı Milgram'ın sosyal itaat etme, Sherif'in sosyal normların etkililiği, Asch'in gruba uyma deneyleri ile araştırılmıştır. Burada konformite kavramını açıklamak için Asch'in deneyi ele alınacaktır. Asch'in deneyinde fiziksel olarak biri kısa diğerleri aynı uzunlukta olan çöpleri kullanmıştır. Fiziksel gerçekliği açık seçik ortada olan deneyde denekler fiziksel gerçeği görmelerine rağmen gruba uyma davranışı göstermiştir. Deneye dâhil olan katılımcılar kısa çöpe uzun, uzun çöpe kısa cevabı verirken tercih hakkı sona bırakılan denekler katılımcıların fiziksel gerçekliğe aykırı olan tercihlerini onaylamıştır. Deneyin sonucunda deneklere ödül vaat edilmemiş olması bireysel çıkarı ortadan kaldırdığından fiziksel gerçekliğe rağmen deneklerin %35'inin gruba uyma davranışı göstermesi konformiteyi kanıtlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1988: 56-57). Asch'in çubuk deneyi bireysel düşüncenin sanıldığı gibi özgür olmadığını ve çevresel düşünceye bağlı olarak değişebileceğini ortaya çıkarmaktadır. Buradaki konformitenin ana nedeninin gruptan farklı düşünmenin insanda yaratacağı hor görülme, küçük düşürülme ve ayıplanma olduğunu söylemek mümkündür. Deney, insanın iç dünyasında yaşadığı çatışmalar sonucunda fiziksel gerçekliğe rağmen bireysel düşüncesini çevresel tepkiye göre değiştirebileceğini göstermesi açısından önem kazanmaktadır. Yukarıda yaptığımız açıklamalara bağlı olarak insanın tutum ve davranış belirlerken çevresinden etkilenmesi kuramsal bir bilgi olduğundan makalede veri toplama aracı olarak araştırma probleminin kapsamlı incelenmesine imkân sağlayan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Literatür taraması araştırmanın teorik çerçevesini belirlemek ve detaylandırmak amacıyla yapılmıştır. Veri toplamak için makalenin evreniyle ilgili kitap, akademik tez, internet kaynakları, hakemli ve diğer dergiler taranmıştır.

İnsanın Doğası

İnsan doğası, insan ne için yaşar? Sorusunun bir nevi tartışması olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsallaşma mecburiyetinde olan insanın toplumsal normlardan etkilenmemesi mümkün değildir. Dolayısıyla insan doğası kavramı toplum sözleşmesi bağlamında tartışılmalıdır. Çünkü toplumu bir arada tutabilmenin ilk düşünsel kaynağı toplumsal normların insanları bir arada tutabileceği ve bu sayede toplumun sürekliliğinin sağlanabileceği görüşüdür. Tarihsel bir olgu olarak ele aldığımızda insan doğasının kendini değiştiren bir özelliğe sahip olduğunu değerlendirmek mümkündür. Locke, (2013) insan doğasıyla toplumsal normların ilişkisine dikkat çekmektedir. İnsanların içinde var olan ahlaksal kurallar toplumsal normları oluşturmaktadır. İnsanın doğası yazılı olanlar kadar yazılı olmayan ahlaksal kuralları da kabul etmeye yatkın olduğundan, Locke ahlaksal normların insanlar üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır. Rousseau (2006) toplumun birlikteliğini ve devletin devamlılığını önemserken insan doğasını şefkat, özgürlük ve yalnızlık kavramlarıyla açıklamaktadır. Rousseau her ne kadar özgürlüğü insan doğasının bir özelliği olarak görse de Toplum Sözleşmesi eserinde insanın özgür olan otantik özünün toplumsal normlarla, yasalarla, sansürle denetim altına alınarak yozlaştığının da altını çizmektedir. İnsanın özgürlük gibi öncelikli bir değerinin toplumun devamı için yozlaştırılması gerektiğini savunan Rousseau, toplumsal normların insanın bireysel doğasından daha öncelikli olduğunu düşünmektedir (Rousseau, 2006: 122-123). Hobbes, (2007) Leviathan da insan doğası kavramından bahsetmekte ve insan doğasını bireysellikte eş görmektedir. Hobbes insan doğasını güvenlik, zenginlik, şöhret ve kendini topluma kabul ettirme gibi isteklerle ilişkilendirmektedir. İnsan, hayatını olabilecek en iyi koşullarda yaşamayı isterken doğasında var olan ölüm korkusu nedeniyle öncelikli olarak kişisel güvenliğine önem vermektedir. Güvenli yaşama koşullarını sağlayacak ve toplumsal yaşamı düzenleyecek tek kurum devlet olduğundan Hobbes (2007) devleti ön plana çıkarmaktadır. Hobbes, devlet ile insan arasındaki ilişkiyi belirli hakların devri olarak şöyle açıklamaktadır; “herkes herkese, senin de hakkını ona bırakman ve onu bütün eylemlerinde aynı şekilde yetkili kılmam şartıyla, kendimi yönetme hakkımı bu kişiye veya bu heyete bırakıyorum” (Hobbes, 2007). Nietzsche (2011) Hobbes'un insan insanın kurdudur saptamasını önemsemekte ve bu düşüncenin toplumsal bir sözleşme sayesinde toplumun sürdürülebilir olmasını sağladığını ifade etmektedir. Nietzsche, toplumsal sözleşme ile insanların bir arada yaşama isteklerinin temelinde güvenli bir ortamda yaşama talebi olduğuna işaret etmektedir (Nietzsche, 2011: 57). Hegel de (1991) insan doğasını şahsi istek ve arzuların biçimlendirdiğini, insanın kendisiyle ilgili veya ilgili olduğuna inandığı nesneler ve değerler için mücadele ettiğini ifade etmektedir. Hegel'e göre insan doğası rahat, huzurlu yaşam ve mutlu olmakla yakından ilişkilidir (Hegel, 1991: 123).

İnsan doğası kavramı öncelikle bir öze, çevresel etkilerin ve tarihsel süreçlerin önemsenmediği insan karakterine atıf yapmaktadır. Bu ifade de toplumsal etkilerden arındırılmış salt bireye odaklanılmaktadır. Yaşanan tarihsel süreçler, zamana ve mekâna bağlı olarak ele alındığında insan doğasının toplumsal normların etkisiyle değişken bir öz olduğuna gönderme yapılmaktadır (Geras, 2002: 23). Geras, (2002) insan doğası kavramının genel anlamda kullanımını karakter kavramıyla özdeş düşünmektedir. İnsan doğasını; insanın özüne hâkim olması, özüyle uyum içinde bulunması, düşünce, tutum ve davranışlarında tutarlı olması, çevresel faktörlerden etkilenmemesi gerektiği gibi özellikler bütünü olarak ele almak mümkündür. Kant, insan doğasının dogmatik olmadığına dikkat çekmektedir. İnsan doğasının kaynağı Kant'a (1999) göre bireysel haz veya acı duygusudur. İnsan doğasını belirleyen duygu arzu etmektir. İnsanın arzu etmek veya istediği bir olguya ulaşma isteğini sadece toplumsallaşma sağlayabilmektedir. İnsanın istek ve ihtiyaçlarını yine toplumsal normların belirleyeceğini belirten Kant, insanın toplumsal ve bireysel doğasının birbirinden farklı olduğunu ancak birbirinden ayrılamayacağını düşünmektedir. Nitekim Kant'ın vardığı nokta insan doğasının sınırını ahlaksal normların belirlediğidir (Kant, 1999). İnsan toplumsallaştığı süreçte bireysel doğasından uzaklaşmakta ve toplumsal normlara uygun tutum ve davranış belirlemektedir.

İnsan doğası kavramı insanın özünü ifade ederken insanın toplumsal doğası ise toplum içinde insanın belirlediği tutum ve davranışları ifade etmektedir. Sosyal etki deneylerinde de ulaşılan sonuca göre insan toplum içerisinde bireysel doğasından vazgeçerek toplumsal doğasına uygun düşünmekte ve davranış belirlemektedir. Honer ve Hunt (1990) insan doğasının değiştiremeyeceğini ancak kontrol altında tutulabileceğine dikkat çekmektedir. Bunun nedeni ahlaksal normların insan doğasını kontrol altında tutmasıdır (Honer ve Hunt, 1990: 811). İhtiyaçlar sıralaması teorisine göre insan; kendini gerçekleştirme, güvende olma, sevgi, ait olma, saygınlık ve bedensel ihtiyaçlarını gidermek için toplum içinde yaşamak zorundadır. Ancak bu toplumsallaşma ihtiyacı insan için bir paradoksa dönüşmektedir. Dolayısıyla toplumsallaşma süreci insanın bireysel doğasını feda etmesine neden olmaktadır. Neumann'a (1998) göre Maslow'un sıraladığı ihtiyaçlar sıralaması teorisi insanın toplumsal doğasından kaynaklanmaktadır. Güvenlik, sevgi, ait olma, kendini gerçekleştirme, saygınlık vb. gereksinimleri sağlanmadığında insan toplumdan dışlanmaktan korkmaktadır (Neumann, 1988: 67).

İnsanın toplum içinde bireysel doğasından ödün vererek toplumun normlarına uygun davranış göstermesi kitle psikolojisi alanında yapılan araştırmalarla açıklanmıştır. Sosyokültürel, ekonomik ve sınıfsal farklılıklara rağmen insanlar akla aykırı olsa da kitle içerisinde kitlenin özelliklerine uygun davranarak kitleye uyum sağlamaktadır (Le Bon, 1997; Freud, 2006). Kitle psikolojisi alanındaki çalışmalar insanın toplum normlarına uygun davranış göstermesinin altında yatan baskının toplumdan dışlanma korkusu olduğunu göstermektedir. Neumann'ın ortaya koyduğu suskunluk sarmalı teorisi insanın yaşadığı toplumdan dışlanma korkusunun pratikte de mümkün olduğunu kanıtlamıştır. Kuram, toplumun devamlılığı için ortak uzlaşma sağlanan söylem ve davranışlara uymayan bireylerin toplumdan dışlanma korkusu yaşadığını ve bu korkudan kurtulmak için toplum normlarına uygun davrandığını açıklamaktadır (Neumann, 1988). Marks, ideolojisine bağlı olarak insanın toplumsal doğasının üretim ilişkileri sürecinde belirlendiğini savunmaktadır (Geras, 2002: 48). Adorno ve Marcuse da üretim araçlarına sahip olan ve üretim ilişkilerini belirleyen egemen sınıfın kültür endüstrisi sayesinde insanın toplumsal doğasını belirlediğine dikkat çekmektedir. Kültür endüstrisi kavramı üretim ilişkilerini yöneten sınıfın söylemede sahip olduğunu ve kendine uygun verili bir kültürel yapıyı ürettiğini ifade etmektedir (Adorno, 2003; Marcuse, 1986). Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olan insanlar emek güçlerini satarak üretim ilişkilerine katılmaktadır. Emek pazarı emekçinin toplumsal doğasını oluşturan bir sistem olarak işlemektedir. Touraine, (1994) modern yaşamın insan doğasını toplumsallaştırdığına vurgu yapmaktadır. 18. yüzyılın ortalarında İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi insanı toplumsal ve tarihsel bir varlık haline dönüştürmüştür. Bireyin bir varlık olmasından daha çok toplumun bir parçası olduğu fikri ağırlık kazanmış toplum organik bir yapı olarak görülmeye başlanmıştır (Touraine, 1994: 77). Marx'a (2011) göre kapitalist sistemde yaşanan üretim ilişkileri insanın toplumsal doğasını belirlerken insana özgü değerlerin yitirilmesine dolayısıyla insanın maddeleşmesine neden olmaktadır (Marx, 2011: 82). Toplum ile insan arasındaki ilişkiyi değerlendirdiğimizde, insan doğasının toplumsal ilişkiler tarafından belirlendiği tartışma götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmakta ve insanın toplum normlarına neden uyum sağlaması gerektiği hakkında belirli veriler

sunmaktadır. Castoriadis'in (2001) belirttiği üzere toplumsal normlar insan doğasını düzenleyerek birbirine benzeyen bireyler üretilmesini sağlamaktadır. Buradaki amaç toplumun devamlılığının sağlanmasıdır (Castoriadis, 2001). İnsanın kendi doğasından uzaklaşarak toplumsal normlara göre tutum ve davranış belirlediği dikkate alındığında insanın kendi ruhundan ve doğasından uzaklaştığını söylemek mümkündür.

Giriş ve İnsan Doğası başlıkları altında ele alınan korku, konformite, susma, konuşma, insan doğası ve insanın toplumsal doğası kavramları korku ile konformizm bağlamında incelenecek olan Cadı Kazanı oyunundaki karakter ve kişileştirmelerin davranışlarında sıklıkla görüldüğünden kuramsal olarak bilgilendirme yapılmıştır. Toplumsallaşma sürecinde oluşan toplumsal doğa kavramı nedeniyle insanın topluma uyum sağlamak için rasyonel davranış göstermediği hatta diğer insanların zarar göreceğini bile düşünmeden tutum ve davranış belirleyeceğini göstermektedir. Bu bilgilendirmelerle Cadı Kazanı oyunu bir kasabada yaşayan insanların ekseriyetinin baskı ve korku ile akılcı düşünme yetilerini kaybederek konformist davranış göstermeleri ekseninden değerlendirilecektir. Bununla birlikte toplumun insanın tutum ve davranışları üzerinde ne derece etkili olduğu hatta insanın toplumsal doğasının masum insanların idam edilmesine katkı sağlayacak kadar kötücül bir yapıya sahip olup olamayacağı tartışılacaktır.

Yazarın Hayatı ve Yaşadığı Dönemin Siyasal Yapısı

Arthur Miller, New York'ta 17 Ekim 1915'te doğmuştur. Yahudi bir ailenin oğludur. Michigan Üniversitesi'nde gazetecilik okurken oyun yazmaya başlamıştır. 1934 ile 1938 yılları arasında edebiyat ve İngiliz dili okumuştur. Michigan Daily Gazetesi'nde redaktörlük yapmıştır. No Villain adlı yazdığı ilk oyun tanınmasını sağlamış ve gazetecilikten edebiyata yönelmiştir. 1937 yılında yazdığı Honors At Dawn adlı oyunla Avery Hopwood Ödülü'nü kazanmıştır. 1938'de mezun olup New York'a dönmüştür. Bu yıllarda sosyalist eğilimi olduğu bilinmektedir. 1947 yılında toplum eleştirisi yaptığı Hepsi Oğlumdu adlı oyunuyla Broadway'de başarı sağladı. Tony, New York Drama Eleştirmenleri ve Pulitzer ödülleri kazandı (Delevi ve Almaleh, 2013; Mitrani, 2014).

Sosyalist fikirleri ve oyunlarındaki toplumsal eleştirileri dönemin yükselen değeri olan komünist düşmanlığını savunanların tepkisini çekmiştir. Eski bir senatör olan McCarthy'nin liderliğini yaptığı komite sosyalist düşmanlığını propaganda aracı olarak kullanarak kamuoyunu etkilemiştir. Miller'in de aralarında olduğu birçok akademisyen, sanatçı ve aydın sosyalist olmakla suçlanmış ve komite tarafından soruşturulmuştur. Komite tarafından sosyalistlere yardım etmekle suçlanan Miller ifade vermeyi kabul etmediğinden bir yıl hapis ve para cezasına mahkûm edilmiştir (Delevi ve Almaleh, 2013; Mitrani, 2014). Cadı Kazanı adlı oyunu 1952 yılında Broadway'de sahnelenmiştir (Borges, 2013, 19). İkinci evliliğini 1956 yılında Marilyn Monroe ile yapan Miller 1965 yılında Uluslararası PEN Derneği'nin başkanı olmuştur. Kariyeri boyunca oyun, sinema ve roman yazarlığı yapan ve çok sayıda ödül alan Miller 2005 yılında hayatını kaybetmiştir (Delevi ve Almaleh, 2013; Mitrani, 2014).

Başkan Roosevelt'in ABD'nin dünyanın en güçlü ülkesi olması gerektiği düşüncesi 1900'lü yılların başından itibaren ABD'nin dış politikada emperyalist bir yönelime sahip olmasına sebep olmuştur. Avrupa ile ABD'nin arasındaki ekonomik bağ yayılmacı politikanın ana kaynağını oluşturmuştur. ABD, I. Dünya Savaşı'nda savaşın bir tarafı olmasa da Avrupa'nın daralan ekonomisi nedeniyle etkilenmiştir. 1929 yılında ABD'de yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen ekonomik bunalım Amerika'nın Avrupa'ya ve tüm dünyaya bağımlı olduğunu göstermiştir (Sümer, 2008: 126-127). 1929 yılında New York Borsası'nın çökmesi ABD'yle birlikte dünyadaki diğer ülkelerin ekonomilerini de etkilemiştir. Ekonomik bunalım nedeniyle hizmet, mal ve talep fiyatları düşmüş ticareti yapılan mal miktarları azalmıştır (Duman, 2011).

II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin dünyaya hâkim bir ülke olacağı düşüncesi kuvvetlenmeye başlamıştır. Çünkü Dünya Savaşı'nda Avrupa'ya askeri ve ekonomik yardım eden ABD hem iç hem de dış siyasette önemli bir zafer elde etmiştir (Sümer, 2008: 128). II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve SSCB'nin tarafları olduğu iki kutuplu dünyada ideolojik olarak bir soğuk savaş dönemi başlamıştır. SSCB'nin sosyalist, ABD'nin kapitalist yayılmacı politikaları her iki devletin genel ideolojisini oluşturmuştur. 1960'lı yıllardan sonra da ABD'nin parasının tüm dünyada konvertibl olması ABD ekonomisinin dünya devletlerinin ekonomilerine bağımlı olmasını

sağlamıştır. Bu gelişmelerin neticesinde askeri, güvenlik ve ekonomik kaynaklı sebepler ABD'nin dünyayı kontrol etmesi gerekliliğinin önünü açmıştır. ABD'nin dünyaya yayılan emperyalist politikasının yansımasını McCarthy döneminde yaşanan olaylarda görmek mümkündür. ABD'nin özgürlükler ülkesi olduğu söylemini yanılsama olarak değerlendiren Ceaser (2003) ABD'nin politikalarını “grotesk, müstehcen, canavarca, gülünç, aşağılayıcı, küçültücü, öldürücü, soysuzlaştırıcı, yozlaştırıcı ve köksüzleştirici olarak kabul edilen ne varsa, hepsinin sembolü” (Ceaser, 2003: 3) olarak değerlendirmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası oluşan sosyalist ve kapitalist ideolojilerin mücadelesi Miller'in Cadı Kazanı oyununu yazmasının kaynağını oluşturmuştur. SSCB'ye karşı ABD öncülüğünde dünyaya yayılan anti sosyalizm propagandası ABD'nin iç politikasında da etkili olmuştur. Eski senatör McCarthy'nin başını çektiği sosyalist düşmanlığı ABD'de etkili olmuştur. Joseph McCarthy ve onun gibi düşünen FBI Başkanı J. Edgar Hoover ve gazeteci Jack Anderson'ın sosyalizme olan nefretleri nedeniyle sosyalist kimliği ile tanınan akademisyen, aydın ve sanatçılar sosyalist olmakla itham edilmişlerdir. Bu dönemde suçlanan ve hedef gösterilenlerin kariyeri zarar görmüş, işsiz kalmış ve intihar edenler olmuştur (Avar, 2009: 25-30). Dönemin ideolojisini; sosyalistlere yapılan baskı, işsiz bırakma, dışlama, korku merkezli cadı avı olarak değerlendirmek mümkündür. Eisenhower'ın başkanlığı döneminde McCarthy'nin yargılanarak cezalandırılması cadı kazanı dönemini sonlandırmıştır. Ancak bu dönemin sona ermesi sosyalistlere yine huzur getirmemiştir. Komünizm karşıtlığı nedeniyle sosyalist düşünceye yakın olanların cezalandırıldığı dönem McCarthy dönemi olarak adlandırılmıştır. Miller Salem Kasabası'nda 1692 yılında geçen Cadı Kazanı oyununda McCarthy döneminin hukuksuzluklarını ve cadı avını ele almıştır. Şeytanla iş birliği yaptığı gerekçesiyle suçlanan ve iftiraya uğrayan insanların idama kadar varan yaşadıkları akıl almaz süreci McCarthy dönemini eleştirmektedir.

McCarthy dönemi sosyalist düşünceye sahip olanlara karşı yaşatılan korku, baskı ve yıldırımların yoğun olarak uygulandığı bir dönemdir. Miller de bu dönemde sorgulanmış ve mahkûm olmuştur. Cadı Kazanı oyununda da oyunun yazıldığı dönemde yaşanan hukuksuzlukları, baskıları, iftiraları, yıldırımları, korkuyu ve konformizmi görmek mümkündür. Cadı Kazanı oyununu korku ve konformizm bağlamında değerlendirmemizin amacı McCarthy döneminde yaşananlarla en yakın bağın korku ve konformizm kavramlarıyla kurulabileceği düşüncesidir. Çünkü otoriteden farklı düşünen insanları otoriter normlara uygun düşünür hale getirmenin en kolay yolu korku duygusunu yaygın hale getirmektir. Korku duygusu sadece insanları etkilemekle kalmayıp toplumun geneline yayıldığında bir iklim haline dönüşmektedir. Makalenin korku başlığı altında açıklandığı üzere korku duygusuna kapılan insanların çok fazla tercihi kalmamaktadır. Ya korkuya boyun eğilmeyip mücadele edilecek ya da korkuya boğun eğip konformizm tercih edilecektir.

17. yüzyılda yaşanan cadı avını konu alan Cadı Kazanı oyunu özgürlük ile toplum düzeni arasındaki ölçüye dikkat çekmektedir. “İşlediği bir günah için üzerine saldıran bir adama acıyabiliriz, aynı şey bir gün kendi başımıza da gelebilir, o zaman bize de acırlar. Ama hiçbir baskı olmaksızın da toplumsal bir yaşam kurulamaz. Düzenle özgürlük arasında bir denge bulmak zorundayız” (Miller, 2011: 16). Miller'in altını çizdiği gibi toplum normlarıyla özgürlük kavramı arasındaki ölçü insanların huzuru ve mutluluğu için olması gereken bir uyumdur. Uyumun sağlanamaması ise insanlar için felakete dönüşmektedir. Hem Cadı Kazanı oyununda hem de McCarthy döneminde otoriteye uyum sağlamak olarak karşımıza çıkan konformist tavır oyunun olay örgüsünde kendini göstermektedir. İdam edilmekten kurtulmak için suçsuz olduğu halde suçu kabul eden karakterler ile McCarthy döneminde ceza almamak için sosyalistleri ihbar eden, muhbirlik yapan, iftira atanlar arasında benzer bir durum bulunmaktadır. Avar, (2009) McCarthy döneminde yaşanan soruşturmaları komünist olduğundan şüphe duyulan insanların damgalanması olarak görmektedir. Komünist damgasından kurtulmak için 10 komünisti ihbar etmek gerekiyordu. Elia Kazan da bu dönemde birçok kişinin ismini vermeyi tercih edenlerden biridir. Birçok masum insan intihar etmiş, aileler dağılmış, işini kaybedenler olmuş, hatta birçok kişi de ABD'yi terk etmiştir (Avar, 2009: 29). Miller'in bir diğer eleştirisi de McCarthy döneminin yaşandığı tarihle oyunun geçtiği tarih arasındaki zamansal kırılmadır. Çünkü Cadı Kazanı oyununda 17. yüzyılda yaşanan cadı avı, zulüm ve hukuksuzluklar 20. yüzyılda McCarthy önderliğinde tekrar yaşanmıştır.

Cadı Kazanı oyunundaki mahkeme sahnesinin benzeri McCarthy döneminde yaşanmıştır. Ethel ve Julius Rosenberg'in yargılanması hakkında bilgilendirme yapılması dönemin politik

ruhunun oyunu ne derece etkilediğini göstermesi açısından önemlidir. 8 Mart 1951 tarihinde başlayan yargılama 19 Haziran 1953 tarihinde Ethel ve Julius Rosenberg'in idam edilmeleriyle sona ermiştir. Çift Sovyetler Birliği'ne atom bombasının sırlarını sattıkları gerekçesiyle yargılanmıştır. Somut bir delil bulunamamasına rağmen elektrikli sandalyeyle idam edilmişlerdir. Dava hukuksal olmaktan ziyade siyasi bir dava olarak ilerlemiş muhaliflerin ve sosyalistlerin gözlerini korkutmak amacıyla kullanılmıştır (Walkovsky, 2004: 10-13; Scott, 1979: 71-72) Walkovsky (2004) davanın hukuksuz olduğunu ve dönemin siyasi ruhuna uygun olarak yürütüldüğünü belirtmektedir. Ethel ve Julius Rosenberg somut bir delil olmamasına rağmen idam edilmişlerdir. Walkovsky'e göre Washington tarafından yönlendirilen davanın hâkimi hukuktan uzaklaşarak siyasi karar vermiştir (Walkovsky, 2004: 11). McCarthy döneminin düşünce yapısına göre yürütülen ve Ethel ve Julius Rosenberg çiftinin elektrikli sandalyede idam edilmesiyle neticelenen dava Cadı Kazanı oyunundaki Salem Mahkemeleri'nde benzer şekilde kurgulanmıştır.

Oyun Metninin Dramaturgi Çözümlemesi

Oyunun Mekânı

1. perde: Oyun Massachusetts'in Salem Köyü'nde geçmektedir. Yatak odası, sol tarafta küçük pencere. Günün ilk ışıkları demir parmaklıklardan odaya sızıyor. Yatağın sağ tarafında yanında bir şamdan. Oda da küçük bir dolap, bir iskemle ve küçük bir masa vardır. Sahnenin iç tarafında alt kata açılan bir kapı.

2. perde: Sağ tarafta bahçeye açılan kapı. Sol tarafta ocak ve üst kata uzanan bir merdiven bulunmaktadır.

3. perde: Kilisede rahip odası. Oda mahkemenin giriş kapısı olarak kullanılmaktadır. Duvarın üzerindeki iki pencereden içeriye güneş ışığı sızmaktadır. Duvarlar kütüklerden yapılmıştır. Sağ taraftaki iki kapıdan, mahkemenin yapıldığı bölüme girilir. Dışarı çıkışlar sol taraftaki diğer kapıdan yapılır. Sağda ve solda iki sıra vardır. Sahnenin ortasında uzun bir masa ve çok sayıda sandalye bulunmaktadır.

4. perde: Hapishanede geçmektedir. Oda karanlıktır. Demir parmaklıklı pencere ve demirden ağır bir kapı bulunmaktadır. Pencere parmaklıklarından odaya ay ışığı sızmaktadır.

Oyunun Zamanı: 1692 yılının Bahar mevsimi.

Oyun Karakterlerinin Biyolojik, Psikolojik ve Sosyolojik Özellikleri

Tablo 1. John Proctor karakterinin özellikleri

Biyolojik Özellikleri	35 yaşında (1)	İri yarı ve güçlü (2)			
Psikolojik Özellikleri	Karısını aldattığı için pişman (3)	Şiddete eğilimli (4)	Kilisenin dini kullandığını düşünüyor (5)	Açık sözlü (6)	Karısını seviyor (7)
Sosyolojik Özellikleri	Çiftçi (1)	Üç oğlu var (8)	Kiliseye gitmiyor (9)	İdama mahkûm edilmiş (10)	

(1) “Proctor, otuz beş yaşlarında bir çiftçiydi” (Miller, 2010: 24).

(2) “Bu iriyarı, kanlı canlı adam, kolay elde edilir takımından değildi” (Miller, 2010: 24).

(3) Abigail “Bir şey söyle, John. Bir tek tatlı söz.

Proctor Hayır, hayır, Abby. Kapandı o konu, bitti artık” (Miller, 2010: 26).

(4) Proctor “Dayak mı istiyor senin canın?” (Miller, 2010: 28).

Proctor “Kırbacı ye de bak şeytan nasıl çıkarmış ortaya” (Miller, 2010: 61).

Proctor “Karım benim yüzümden ölemez! Bağırsaklarını sökerim senin” (Miller, 2010: 81).

(5) Proctor “Son geldiğim vaazda o kadar maldan mülkten, borçtan harçtan söz ettiniz ki, kendimi müzayede salonunda sandım” (Miller, 2010: 34).

(6) Proctor “İçimden geleni söylemek hakkımdır, sanırım” (Miller, 2010: 34).

(7) Proctor “Karım, sevgili, iyi yürekli karım, olan bitenden sonra bu kızı kapı dışarı etti, sokağa attı. İşte içerlediği bu yalnızca, yediremediği bu kendine” (Miller, 2010: 107).

(8) Proctor “Evet, üç oğlum” (Miller, 2010: 67).

(9) Hale “Pazar günleri kiliseye pek gittiğiniz yok” (Miller, 2010: 66).

(10) Danforth “İtiraf etmeyenler asılacak. On ikisi asıldı. Bugün asılacak yedi kişinin de adlarını yaydık” (Miller, 2010: 125).

(10) Hale “Ne yapıp edin, kocanızı itiraf ettirin. Bırakın, yalan söylesin” (Miller, 2010: 128).

Tablo 2. Abigail Williams karakterinin özellikleri

Biyolojik Özellikleri	17 yaşında (1)	Çok güzel (1)		
Psikolojik Özellikleri	Büyü yapıyor (2)	Annesini ve babasını Kızılderililer gözlerinin önünde öldürmüş (3)	John Proctor’a âşıktır (4)	Yalan söyler, iftira atar ve her türlü hile yapar (5)
Sosyolojik Özellikleri	Babası ve annesi öldürülmüş (1)	Rahip Parris’in yeğeni (1)	Proctor’ların hizmetçisi olarak çalışmış (6)	

(1) “On yedi yaşlarındaki Abigail Williams içeri girer. Bu yetim kızın göz alıcı bir güzelliği vardır” (Miller, 2010: 13).

(2) Betty İçtin, içtin! Proctor’ın karısı ölsün diye içtin. Büyü yaptın Goody Proctor’a.

Abigail Sus bakayım sen! Sus” (Miller, 2010: 23).

(3) Abigail “Kızılderililer gözlerimin önünde ananın babamın başını ezdiler, ne kanlı şeyler görmüşüm ben gece yarıları. Öyle bir şey yaparım ki size, bir daha akşam olmasın diye dua edersiniz” (Miller, 2010: 24).

(4) Abigail “Ben, John Proctor’ı istiyorum, beni uykulardan uyandıran, gözümü açan John Proctor’ı” (Miller, 2010: 28).

(5) Abigail “Kanatlar! Açıyor kanatlarını! Mary, acı bana! Yapma Mary, yapma!

Hale Ben bir şey görmüyorum, Bay Danforth!

Danforth İtiraf edecek misin bu gücü nereden aldığını? Söyle, çabuk!

Abigail İniyor, incek aşağı! Yürüyor direğin üstüne” (Miller, 2010: 114).

(6) Proctor “Bu kız, benim evimde hizmetçiydi, bayım” (Miller, 2010: 107).

Oyunun Aksiyon Planı

John Proctor ile Abigail gizli bir aşk yaşamıştır.

Karısı Elizabeth’i seven John Proctor pişman olur ve Abigail ile ilişkisini bitirir.

Tekrar John Proctor’la olmak isteyen Abigail plan yapar.

Abigail, Elizabeth’in cadı olduğu söylentisini yayar.

Abigail’in söylentisine kasaba sakinlerinin ekseriyeti inanır.

Abigail John Proctor'la tekrar birlikte olmak için masum insanların cadılıkla suçlar.

Masum insanlar şeytana yardım ettikleri gerekçesiyle hapse atılır.

Cadı olduğunu kabul edenler bağışlanır, kabul etmeyenler idam edilir.

John Proctor suçu kabul etmez.

John Proctor'ın da arasında olduğu yirmi bir kişi suçsuz olmasına rağmen idam edilir.

Oyunun Konusu

Birinci perde; perde Rahip Parris'in oyunla ilgili bilgilendirmesiyle başlar. Birinci perdenin mekânı Betty'nin hasta olarak yattığı odadır. Tituba odaya girince aksiyon başlar. Abigail ve Susanna Walcott Betty'nin hastalığının şeytanla ilişkisi olduğunu söylemeleri Rahip Parris'i sinirlendirir. Abigail, Betty, Tituba ve diğer kızlar ormanda ateş yakarak büyü ritüeli yapmışlardır. Babasının gelmesiyle korkuya kapılan Betty baygınlık geçirmiştir. Betty'e cinlerin musallat olduğu söylentisi yayılır. Abigail amcası Rahip Parris ile Proctor'la olan gönül ilişkisi yüzünden tartışır. Abigail söylentinin iftira olduğu hakkında yalan söyler. Ann Putnam da konuşmayan kızı Ruth'a cin çarptığını düşünmektedir. Rahip Parris cin, şeytan ve cadı saçmalıklarına inanmadığından kızar ve odayı terk eder. Odaya John Proctor'ın girmesiyle Abigail ile aralarında geçmişte yaşadıkları ilişkiyle ilgili tartışma çıkar. Proctor ilişkiyi unutmak istese de Abigail ilişkinin devam etmesini istemektedir. Cadı söylentileri nedeniyle bu konuda uzman olduğu bilinen Rahip Hale kasabaya gelir ve genç kızların içine şeytan kaçtığını söyler. Şeytan çıkarma ayini düzenler. Söylenti olarak yayılan şeytan ve cadıların varlığına ekseriyet inanır.

İkinci perde; sahne Proctor'ların evinde geçmektedir. Soğuk bir kadın olan Elizabeth Proctor hamiledir. Evin hizmetçiliğini yapan Mary Warren bazı kadınların şeytanla iş birliği yaptığı için asılacaklarını söyler. Elizabeth Proctor, Abigail'in kendisine iftira atacağına inanmaktadır. Rahip Hale Proctor'ların evine gelerek kasabada yaşananlarla ilgili Elizabeth'le konuşur. Herrick valinin emriyle Proctor'ların evini aramaya gelir. Evde iğne batırılmış bez bir bebek bulunur. Bunun büyü yapmanın delili olduğu gerekçesiyle Elizabeth Proctor tutuklanır.

Üçüncü perde; büyü yapmakla suçlananların yargılandığı sahnedir. Elizabeth Proctor ve Giles büyü yaptıkları gerekçesiyle tutuklanmıştır. John Proctor, Elizabeth'in suçsuz olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. Abigail cadılar ve cinlerin var olduğunu savunur. Mary Warren yalan söylediğini itiraf eder. Yargıç Danforth olaylara anlam veremediğinden şaşkındır. Bunu anlayan Abigail görünmeyen cinler ruhunu ele geçirmiş gibi diğer kızlarla birlikte mahkemede rol yapar. Proctor yaşadığı yasak ilişkiyi mahkemede açıklar. Elizabeth'i kıskandığı için Abigail'in iftira attığını söyler. Rahip Hale, Proctor'ın doğru söylediğini savunur. Mahkemeyi etkilemek için Abigail şeytanın ruhunu ele geçirdiği oyunu tekrar oynar, kızlar ona eşlik eder. Mary Warren korktuğu için gerçeği söylemez. Elizabeth ve John Proctor şeytanla iş birliği yaptıkları gerekçesiyle tutuklanır. Bunun yanlış bir karar olduğunu söyleyen Rahip Hale mahkemeden çıkar.

Dördüncü perde; Rahip Parris, Yargıç Danforth ve Rahip Hale'in konuşmasıyla başlar. Cadılık suçundan 12 kişi asılmış ve 7 kişi daha asılacaktır. Asılacaklardan biri John Proctor'dır. Zincire bağlanan Proctor mahzene hapsedilmiştir. İdam edileceği için üç aylık hamile olan Elizabeth'in John'u görmesine izin verilmiştir. Cadılara hizmet ettiğini mahkemede itiraf ederse John affedecektir. Elizabeth, John'un inandığını yapmasını istemektedir. John Proctor cadılık suçunu kabul etmez, idam edilir.

Oyunda Korku ve Konformizm İzleri

Metin odağı;

“Parris - Şeytanın ne işi var bunda? Sen git de ki ona, Beverly'den Rahip Hale'i çağırttım, o da gelip söyleyecek herhalde öyle bir şey olmayacağını. Ecinnileri bir yana bıraksın da ilaç bulsun. Olamaz burada söylediğin şeyler.

Susanna Walcott-Ama efendim, bana öyle tembih etti. Bunu söyle dedi.

Abigail - Köyde sakın bir şey söyleme, Susanna Walcott.

Parris - Doğru evine git ve sakın ecinniden falan söz edeyim deme.

Susanna Walcott- Peki efendim. Gider, dua ederim Betty için.

Abigail - Amca, bir cadı lafıdır tutmuş ortalığı. Bana sorarsanız, aşağı inin de kendiniz söyleyin böyle bir şey olmadığını. Konuşma odanız tıklım tıklım oldu” (Miller, 2010: 13-14).

Birkaç kız ile zenci bir kölenin ormanda büyü ayini yaptıkları söylentisi kasabada yayılmıştır. Ayin yapan grup ateş yakmış, dans etmiş ve tavuk kanı içmiştir. Söylentiye göre ayinden sonra şeytan ve cadılar kasabaya gelmiştir. Söylenti gün geçtikçe güçlenince kasaba sakinleri görmedikleri bir olguya inanmayı tercih etmiştir. Söylentinin kaynağı kasaba sakinlerini cadı ve şeytanın varlığıyla korkutan Abigail ve din adamlarıdır. Tanrının gücünü ve kutsallığını içeriğinde taşıyan din kurumu toplumsal normları belirleyen kurumların arasında bulunmaktadır. Bu yönü ile din kurumu insanın tutum ve davranış belirlemesinde etkin bir rol üstlenmektedir. İnsan ve din kurumu arasındaki en önemli ilişki din kurumunun insanın özgürlüğünün ve özerkliğinin sınırlarını belirlemesidir. Toplumsal normları şekillendirmesi dolayısıyla din kurumunun insanın düşünce, tutum ve davranışlarını yönlendirme yetisine sahip olduğunu hatta insanın karşısında bir otorite görevini yerine getirdiğini söylemek mümkündür (Castoriadis, 2001: 78-80). Oyunun tamamıyla birlikte metin bağlantı odağı değerlendirildiğinde dinsel motif ve simgelerin bir olgunun içine dâhil olduğunda insanın tutum ve davranışlarını rasyonel olmaktan uzaklaştırdığı görülmektedir. Kasabada çıkan söylenti toplumu kontrol etme işlevi gören din kurumuna ait simgelerle kuvvetlendirildiğinde etkisini daha çok arttırmakta ve insanların olgulara daha kolay inanmasını sağlamaktadır. İnsanlık tarihi boyunca insanları ve toplumu kontrol altında tutmak için kullanılan din kurumunun kullandığı kavram korkudur. Oyunda korkunun kaynağı olarak karşımıza cadı ve şeytan kurmacası çıkmaktadır. Söylenti sayesinde cadı ve şeytanın var olduğu konusunda sağlanan uzlaşma cadı ve şeytanın varlığına karşı çıkan bireyleri cezalandırmakla tehdit etmektedir. Cezalandırma kavramı da merkezine korku duygusunu alan bir olgu olmakla birlikte insanları konformizme yöneltmektedir. Konformite çoğunluğun dillendirdiği güçlü bir düşünceye karşı tavır almaktansa kolaycılığa kaçarak ekseriyete uyum sağlamak olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal normlara uygun davranmayan bireylerin toplumdan dışlanacağı düşüncesi aslında toplumsal normların tehdidini göstermektedir. İnsanın Doğası başlığında açıklandığı üzere toplumun insanı dışlamakla tehdit etmesi insanda korku duygusunu yaratmaktadır. Korku duygusu da insanın inanmadığı bir düşünceye ya da büyü gibi bir olguya boyun eğmesine sebep olmaktadır. Cadı Kazanı oyununda şeytan ve cadı söylentisi bir din adamı tarafından dillendirildiğinde kasaba sakinlerinin ekseriyeti tarafından kabul edilir bir gerçeklik haline gelmektedir. Din kurumunun gücünün ve etkisinin boyutunu göstermekle birlikte ürettiği korku duygusunu da gözler önüne sermektedir. Kasabada insanları akılcı düşünmekten ve sağduyulu davranmaktan uzaklaştıran en önemli otoritenin din kurumu olduğunu söylemek mümkündür. Bir rahip sayesinde din kurumunun gücünü kendi çıkarları için kullanan Abigail’in kasaba sakinlerini etkilemesinin ana nedeni insanın kırılğan olan bireysel doğasıyla yakından ilgilidir. Cadı ve şeytanın varlığıyla ortaya çıkan söylenti birçok insanı içine alarak genişlemiş, güçlenmiş ve korku duygusu üretmiştir. Bunun sonucunda benim başıma bir şey gelmesin korkusu konformiteye dönüşmüştür. Dini motifler ve simgelerle donatılan söylem dilinin bir otorite haline geldiğini, korku ürettiğini ve insanların tutum ve davranışlarını değiştirerek yönlendirdiğini söyleyememiz mümkündür.

Metin odağı;

“Bayan Putnam -Beverly rahibi Bay Hale’i çağırmışsınız diyorlar. Doğru mu?

Parris - Önlem olarak sadece. Cin peri işlerinde çok daha deneyimi var diye, ben de...

Bayan Putnam -Olmaz olur mu? Daha geçen yıl Beverly’de bir cadıyı bulup çıkarmadı mı? Unuttunuz mu?

Parris - O kadar büyütmeyin canım; bir cadı lafı oldu, ama ben bir cadı işi filan görmedim bunda.

Bayan Putnam -Ya, öyle mi, cadı işi filan görmediniz demek! Ne demek istiyorsunuz, Bay Parris?

Parris - Thomas, Thomas, yalvarırım size, bir de cadı işi çıkarmayın başımıza! (...) Benim bu kadar büyük bir kuşku altında kalmamı istemezsiniz. Cadı işi olmaz. Yoksa Salem'den yuhalayıp atarlar beni, evimde öyle şeyler oldu diye" (Miller, 2010: 17-18).

Rahip Parris çoğunluğun düşüncesine karşı çıkmaktadır. Bayan Putnam yanlış bir düşüncüyü savunuyor olmasına rağmen sayısal çoğunluğun bir güç olduğunu bildiğinden çoğunluğun sesi olarak konuşmaktadır. Bu yüzden güçlü olan tarafta olduğu için tehditkâr bir dil kullandığını söylememiz mümkündür. Rahip Parris daha ürkektir, savunduğu düşüncenin başına bir iş açacağına farkındadır. Çoğunluğun düşüncelerini dillendirmemek gibi bir tutum ve davranış belirleyen Rahip Parris bu tutumun bedelinin kasabadan kovulmak olduğunu bilmektedir. Bayan Putnam ve Rahip Parris insanın doğası bağlısında bahsettiğimiz üzere insanın toplumsal doğasına uygun davranış sergilemektedirler. Toplumsal normlara uyum sağlayarak iç dünyasını rahatlatmak isteyenlerin konformiteye yönelmeleri neticesinde bir düşünceye olan katılım güçlenirken düşünceye inanmayanların sayısı azalmaktadır. Güçsüzleşen düşünceye inananlar suskunlaşırken yükselen düşünceyi savunanlar daha çok konuşmaya yönelmektedir. Miller de (2010) toplumsal değişimin çok hızlı yaşandığı kasabada cadı ve şeytanla ilgili olaylara korktuğu için inanmak zorunda kalanların bu riyakârlığın ve iradesizliğin hincını saçmalıklara karşı çıkanlardan aldığını belirtmektedir (Miller, 2010: 7). Abigail'in şahsi menfaati için uydurduğu cadı ve şeytan kurmacası kasaba sakinlerine iki seçim şansı sunmaktadır. Kasaba sakinleri ya şeytanı ve cadılığı simgeleyen temelsiz, geçerliliği olmayan bir düşünceye inanacaklar ya da akılcı ve rasyonel davranacaklardır. Geleneksel toplumsal yapıyı, şeytanı ve cadılığı simgeleyen batıl düşüncenin etkisinde kalanların yaşayacakları psikolojik durum Miller'in de belirttiği gibi sadece bilişsel çelişkidir. İradesiz olanlar içine düştükleri güçsüzlük duygusundan kurtulmak için iradeli olanlardan hınçlarını çıkarırlar. Davranış bilimlerinde bilişsel tutarlılık olarak adlandırılan kuramı göre insanlar duygularında, düşüncelerinde, sözlerinde, tutum ve davranışlarında tutarlı olmaya çalışmaktadır. Bu tutarlılığı ortadan kaldıran bir durum olduğunda insan rasyonel düşünmekten vazgeçebilmektedir (Kirel, 2011: 78; Cüceloğlu, 2005: 256). Din kurumunun dâhil olduğu bir olayda içi boş inançları seçenlerin iç dünyalarında bilişsel tutarlılık hissetmeleri çok doğaldır. Ancak olgunun yarattığı korku ikliminde inanmadığı halde batılı seçerek konformist davrananlar ise iç dünyalarında bilişsel çelişki yaşayacaklardır. Olgu karşısında rasyonel ve ilkeli davranmayı tercih edenleri bekleyen tehlikelerin başında dışlanma tehdidi ve korku duygusu gelmektedir. İnsanın gelecek kaygısı nedeniyle yaşadığı korku duygusu konformiteyi yaratmaktadır. Althusser'da (2003) okul, aile, devlet ve kilise gibi kurumların uyguladıkları ceza, ihraç, seçme vb. yöntemlerle toplumu disipline ettiklerine vurgu yapmaktadır (Althusser, 2003: 35).

Oyunun tamamında var olup olmadığı tartışılan, birçok entrikaya konu olan şeytan ve cadılık kavramları Miller tarafından bütün karakter ve tiplerin iç dünyasını açığa çıkaracak bir ayıraç görevi üstlenmektedir. Cadı ve şeytanlıkla suçlanan, cezalandırmaya sessiz kalan ve kötülüğü lanetleyen karakterler varlık sebeplerini kendi iç devinimlerinde sorgulamaktadır. Adaletsizlik, kötülük, iftira, korku, konformite gibi kavramlar örtülü bir gösteren olarak oyunun kurgusuna hâkimdir. Yukarıdaki bağlantı odağında korkunun temsilcisi olan Bayan Putnam aynı zamanda korku duygusunun yayılmasını sağlamaktadır. Rahip Parris'in yuhalanarak Salem'den kovulacağı düşüncesi Bayan Putnam'ın ürettiği korkuyu derinden hissettiğini kanıtlamaktadır.

Metin odağı;

"Abigail - Şeytanın önünde hora teptim ben. Gördüm onu, defterine yazıldım. Şimdi İsa'ya dönüyorum tekrar. Öpüyorum ellerini. Sarah Good'u şeytanın yanında gördüm! Osburn'u şeytanın yanında gördüm! Bridget Bishop'u şeytanın yanında gördüm!

Betty Parris -Gördüm, George Jacobs'ı gördüm. Şeytanın yanında! Howe kadını gördüm şeytanın yanında!

Rahip Parris -Konuşuyor! Konuşuyor!

Hale -Allah'a şükürler olsun! Büyü çözüldü! Kurtuldular!

Betty Parris -Martha Bellows'u gördüm şeytanın yanında!

Abigail -Siber kadını gördüm şeytanın yanında!

Bayan Putnam -Muhtarı, gidip muhtarı çağırayım!

Betty Parris -Alice Barrow'u gördüm şeytanın yanında" (Miller, 2010: 48-50).

Yukarıdaki metin odağında Abigail din kurumunun simgelerini kullanarak mahkemeyi etkilemeye çalışmaktadır. Cadı ve şeytan söylentisinin doğru olduğuna inanan Betty Parris, Rahip Parris, Hale ve Bayan Putnam Abigail'in bu eylemine destek verince olayın mahkemeyi etkileme gücü daha da artmaktadır. Abigail ve kurmacaya dâhil olan kızların şeytanın varlığını kanıtlama çabaları McCarthy dönemindeki soruşturmalarda yaşanan suç yaratma gayretine benzediğini söylemek mümkündür. Şeytanla birlikte oldukları için isimleri verilen Osburn, George Jacobs, Bridget Bishop, Sarah Good, Alice Barrow ve Martha Bellows'a iftira atılmaktadır. İftira ile ilgili olarak McCarthy döneminde soruşturulanların ceza almamak için sosyalistleri ihbar etmesine ve iftira atmasına gönderme yapıldığı söylenebilir. Sıradan bir oyun ve eğlence amaçlı yapılan bir ritüelin sürekli olarak gücü artan bir söylentiye ve bir cadı avına dönüşmesinin amacı Abigail'in yasak aşk yaşadığı John'dan ve John'un eşi Elizabeth'ten intikam almak için uydurduğu bir kurgudur aslında. Din kurumunun cadı ve şeytanın varlığı hakkındaki kurguya dâhil olmasıyla akla, mantığa ve rasyonelliğe uyması mümkün olmayan olaylar dizisi kasaba sakinlerinin ekseriyetinin inancı sayesinde sahte bir gerçeğe dönüşmektedir. Abigail ve arkadaşlarının şeytana hizmet ettikleri için Salem Mahkemesi'ne isimlerini verdikleri kişiler şeytan hizmet etmiş midir? Yoksa Abigail ve Betty Parris, Rahip Parris, Hale ve Bayan Putnam'ın mahkemede yaptıkları canlandırma ve sayıklamadan masum insanları cezalandırmak için yapılan kurmacadan mı ibarettir? Aslında aynı McCarthy dönemindeki gibi gerçek açık ve seçik ortada durmaktadır. Önemli olan olaya dâhil olan insanların korkmadan ve korformiteye bulaşmadan rasyonel davranmasıdır. Nasıl ki McCarthy döneminde yapılan soruşturmalarda aydın kimliğindeki insanlar dahi rasyonel davranışa yönelememişse Cadı Kazanı oyununda da aynı tutumun devam etmesi kaçınılmazdır. Cadının ve şeytanın kasabada olup olmadığı hakkında din adamlarının ve yargıçların görevlendirilmesi hatta bunun için mahkeme kurulması McCarthy dönemindeki gibi rasyonelliğin ortadan kalktığını göstermektedir. Konformist davranışa yönelimin önemli bir gerekçesi mevcut durumun bozulmasından dolayı duyulan kaygıdır. "Korku, tehlikenin varlığını ve tanınmasını gerektirirken, kaygı, bizzat ve özellikle bilinmeyen tehlikenin olasılığından ve beklentisinden" (Mannoni, 1992: 37) doğmaktadır. Kaygı tehlikenin ortaya çıkmasından önce yaşanan algı ve beklentidir. Dolayısıyla yaşanan her kaygının temelinde korku olduğunu söylemek mümkün olacağından konformiteye yönelmek için korkunun görünür olması gerekmemektedir. İnsan kaygı duyduğu anda yaşadığı olaya karşı göstereceği tutum ve davranışı iç dünyasında gözden geçirmektedir. İnsanın yaşadığı korku duygusunun kaynağının toplumdan dışlanma tehdidi olduğu makalenin İnsan Doğası başlığında ifade edilmişti. Kasaba sakinlerinin görmedikleri şeytan ve cadıyı görüyormuş gibi tutum belirlemeleri, hatta bunların varlığına inanmalarının ana nedeni yaratılan algının toplumun ekseriyeti tarafından benimsenmesidir. Suskunluk Sarmalı Teorisi'ne bağlı olarak ifade edebileceğimiz gibi yaratılan algıya inananların sayısı arttıkça algının gücü ve etkisi daha da artmaktadır. Sonuçta ekseriyetten farklı düşünenlerin dışlanacağı ve cezalandırılacağı kaygısı ve korkusu insanları muhbir olmaya, birbirini suçlamaya, ihbar etmeye yöneltirken rasyonellik konformiteye, cadı ve şeytan ise fiziksel varlığa dönüşmektedir. Metin odağında Abigail, gerçek dışı bilgiyi dillendiren otoriteyi, Betty Parris otoritenin etkisindeki güçsüzlüğü, Sarah Good, Osburn, George Jacobs, Alice Barrow Bridget Bishop, Howe, ve Martha Bellows ise korkunun etkisiyle konformizme yönelmeyi temsil etmektedir.

Metin Odağı;

"Elizabeth -Ya, basbayağı mahkeme kurulmuş orada. Boston'dan dört yargıç getirmişler, Büyük Mahkeme'den, yüksek yargıçlar. Vali de başlarındaymış, öyle diyor.

Proctor -Haydi canım, delirmiş!

Elizabeth-Allah vere de delirmiş ola. On dört kişiyi hapse attılar, diyor. Mahkeme sorguya çekecekmiş onları, asacakmış belki de...

Proctor -Asacakmış! Lafa bak!

Elizabeth-Vali söylemiş, John; itiraf etmezlerse asılacaklar demiş. Bütün köy, kudurdu galiba. Abigail için öyle şeyler anlatıyorlar ki, Allah'ın sağ kolu olmuş neredeyse. Öteki kızları mahkemeye

Abigail getiriyormuş. Yolda yürürken, önünden ikiye yarılıyormuş kalabalık; Musa'nın önünde yarılan deniz gibi. Onu bunu getiriyorlarmış kızların karşısına: Kızlar bağırıp çağırdılar, yerlere yattılar mı, kim olursa olsun, cadı, büyücü diye atıveriyorlarmış hapse" (Miller, 2010: 53-54).

McCarthy döneminde soruşturma geçirenlerden sosyalist olduğunu kabul edip sosyalistlerin isimlerini verenlerin ceza almaktan kurtulduğunu belirtmiştik. Yukarıdaki metin bağlantı odağı McCarthy döneminde uygulanan cezalandırma yöntemine ne kadar çok benzemektedir. Haksız yere suçlanan masum insanların kendilerine atfedilen suçu kabul etmesi neden beklenmektedir? Çünkü önemli olan suç, suçlu ya da suçsuzluk değildir. Önemli olan otoritenin amacına ulaşmasıdır. McCarthy döneminde komünist düşmanlığının olabildiğince propagandası yapılmalıydı ki kapitalizm kutsanırken sosyalizm toplumun düşünce yapısından sökülüp atılmalıydı. Önemli olan sosyalist düşünceye eğilim gösteren insanların başına neler geleceğinin teşhir edilmesi idi. Bunun için insanların yaşadığı acıların hiçbir önemi yoktu. McCarthy döneminin zalimliği Cadı Kazanı oyunuyla vücut buluyordu. Elizabeth'in cadılara veya şeytana hizmet ettiğini itiraf edenlerin asılmaktan kurtulacağı sözü McCarthy döneminde cezalandırmadan kurtulmanın şifresiydi. Abigail ve onunla hareket eden kızların masum insanları cadı ve büyücü olarak suçlaması Cadı Kazanı oyununun tamamına hâkim olan korku duygusunun canlı tutulduğunu göstermektedir. Cadılık, büyücülük ve şeytana yardım etmek öyle güçlü bir suçlamaydı ki sonucunda zindana atılmak ve idam edilmek vardı. İnsanın hayatından daha değerli olan ne vardı ki? McCarthy döneminin simge davalarından olan Ethel ve Julius Rosenberg çiftinin yargılanmasından bahsetmiştik. 1951 yılında başlayıp 1953 yılında idamla sonuçlanan dava Cadı Kazanı oyununun yazıldığı dönemde ifa edilmiştir. Cadı Kazanı oyununda da McCarthy döneminde olduğu gibi uydurulan suçu kabul etmeyip otoriteye itaat etmeyenler usulen kurulmuş mahkemeler aracılığıyla idam edilmektedir. Ethel ve Julius Rosenberg çiftinin idamla sonuçlanan yargılaması oyunda adeta yaşanmaktadır. Masum insanların idam edilmesi yani insanın ölümle ıslah edilmeye çalışılması ilkel toplumlardan günümüze kadar gelen bir uygulamadır. Canetti, ilkel toplumlarda cezalandırılanların topluluktan atılarak ölüme terk edildiğini belirtmektedir (Canetti, 2003: 51). İdamın cezalandırma yanında bir teşhir yöntemi olduğuna dikkat çekmektedir. "Giyotin, iple asma, diri diri gömme vb." (Foucault, 1992: 9) ilkel cezalandırma yöntemleri tarih boyunca kamu önünde teşhir edilmiştir. Bu bilgilerle teşhir cezasının otoritenin ideolojisini insanlara kabul ettirme isteğinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Foucault, teşhir cezasını bir suçtan dolayı insan bedenine acı çektirilmesi olarak görmektedir. Neumann da teşhirin kamu önünde gerçekleştirilmesinin veya teşhirin dillendirilmesinin suçluyu cezalandırmakla kalmadığı diğer bireylere de başlarına neler gelebileceği konusunda örnek teşkil ettiğine vurgu yapmaktadır (Neumann, 1988: 143). Foucault ve Neumann teşhire yaklaşımını Cadı Kazanı oyununda görmektediriz. Neumann'ın ifade ettiği gibi Cadı Kazanı oyununda insanın ruhuna acı çektirilmektedir. Foucault'un bedene çektirilen acı tanımlamasının karşılığını ise idam edilen insanlarda görmektediriz. Bu bilgiler ışığında metin bağlantı odağında ifade edildiği üzere 14 kişinin idam edileceği söylentisinin ne derece bir korku iklimi yarattığını anlamak mümkün hale gelmektedir.

Sonuç

Cadı Kazanı oyunu yüzeysel anlamda evli bir adamla yasak bir aşk ilişkisi yaşamış olan genç bir kızın kıskançlık duygusunu merkeze almaktadır. Genç kızın söz konusu aşk ilişkisini devam ettirmek için yaptığı hileler oyunu katmanlaştırmaktadır. Ormanda eğlence amaçlı yapılan bir ritüelin cadı ve şeytanın var olup olmadığı söylentisine dönüşmesinin kaynağı Abigail'in yaşadığı kıskançlık duygusudur. Söylenti, kişisel olarak başlayan yasak aşkın intikamdan ziyade cadı avının başlamasına ve insanların idam edilmesine uzanan trajik bir boyuta uzanmaktadır. Oyunun derin anlamına inildiğinde içeriğinde toplumsal ve sosyolojik boyutlu birçok ayrıntının olduğu görülmektedir. Otorite, korku, konformite, insanın bireysel ve toplumsal doğası, bilişsel çelişki, cezalandırma, teşhir başlıca ayrıntılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Cadı Kazanı oyununu McCarthy döneminde yaşananları öğrenmeden anlamak mümkün değildir. Cadı Kazanı oyunuyla ilgili yapılan değerlendirmelerin anlaşılabilmesi için McCarthy döneminin Miller'in hayatında ne derece önemli olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Metin bağlantı odaklarıyla yaptığımız değerlendirmelerde McCarthy döneminde yaşananlarla Cadı Kazanı oyununda yaşananlar arasında önemli benzerlikler olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu benzerlik oyunun sadece bir dönem eleştirisi yaptığını ifade etmekle

yetinilecek boyutla sınırlı kalmamalıdır. Çünkü yaşanan zulümler biricik olan insanın hayatıyla ilgilidir.

İnsanların haksızlıklar karşısında sessiz kalması, cezalandırılmamak için yalan söylemesi, masum insanların ihbar edilmesi, aklın ve mantığın alamayacağı suçlamalara karşı toplumun tepkisiz kalması Cadı Kazanı oyununun kısa bir özeti olarak ifade edilebilir. Miller'in McCharty dönemini eleştirirken cadı, şeytan ve büyü kavramlarını merkeze alması tartışma konusu yapılabilecek bir durumdur. İnsanların rasyonel düşünme ve rasyonel davranma yetilerini en kolay kaybettikleri alan olarak din kurumunu değerlendirmek mümkündür. Din kurumunun insan doğasına etkilerinden bahsederken dinin toplumsal normlar üzerinde ne kadar önemli olduğuna değinmiştik. Miller'in din kurumunu Cadı Kazanı oyununa dâhil ederek dinsel motif ve simgelerin insanı rasyonellikten uzaklaştırdığını göstermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda otoritenin din kurumunu kullanarak ideolojisine uyum sağlamayan insanları cezalandırdığı da oyunda gözlemlenmektedir. Toplumsal boyutta ele alırsak insanın toplumun organik bir parçası olduğu, toplumdan farklı düşünmesinin pek mümkün olmadığı, toplumdan farklı düşünenlerin ise oyunda olduğu gibi cezalandırıldığı bir durum ortaya çıkmaktadır. Oyunda idam cezası verilenlerin ölmekten kurtulmak için işlemedikleri suçları kabul etmelerinin şart olarak koşulması topluma uyum sağlamanın ne kadar önemsendiğini de göstermektedir. Otorite ile çatışma yaşayan karakterlerin toplum ve din kurumu kullanılarak ölümle tehdit edilmesi kamuoyunun gücünü de kanıtlamaktadır.

Karşıtlık ve çatışma bağlamında ele aldığımızda çatışmanın otorite ile cesur insanlar arasında yaşandığı görülmektedir. Cesur insanlar çatışmaya dâhil olmakta, korku duygusuna boyun eğenler ise çatışmanın dışında kalarak çevreye uymayı tercih etmektedir. Cadı Kazanı oyunundaki korku unsurlarını ideoloji, batıl inanış, din adamları, cadı söylentisi, mahkeme, mahkeme heyeti, cezalandırma olarak sıralamak mümkündür. Abigail, Yargıç Danforth, Tituba, Herrick, Bay ve Bayan Putnam korkuyu yaymaktadır. Korku duygusunu yaşayanların üç çeşit davranış biçimi sergilediğine değinilmiştir. Oyunda korku duygusunu yaşayanlar benzer biçimde davranış sergilemektedirler. John ve Elizabeth Proctor, Rahip Hale ve Rahip Parris korkuya boyun eğmemektedir. Oyunda yaşanan çatışmaların batıl inanç ile özne, özne ile özne, özne ile mahkeme arasında yaşandığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak ideolojisini batıl inanç ya da muhafazakârlık olarak belirleyebileceğimiz Cadı Kazanı oyununun hukuksuzluğun, adaletsizliğin ve cadı avının yaşandığı tarihsel bir dönemi 3 yüzyıl önce yaşanan batıl inançlar dizgesiyle eleştirdiğini söylemek mümkündür.

Kaynaklar

- ADORNO, T. W. (2003). *Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken*. (Çev.: Bülent O. Doğan), Cogito Dergisi. Sayı 36. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ALKAN, T. ve ERGİL, D. (1980). *Siyaset Psikolojisi Siyasal Toplumsallaşma ve Yabancılaşma*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- ALTHUSSER, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev.: Alp Tümerterkin), İstanbul: İthaki Yayınları.
- AVAR, B. (2009). *Hangi Dünya Düzeni*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- BORGES, J. L. (2013). *Brodie Raporu*. (Çev.: Yıldız E. Canpolat), İstanbul: İletişim Yayınları.
- CAMUS, A. (1994). *Başkaldıran İnsan*. (Çev.: Tahsin Yücel), İstanbul: Can Yayınları.
- CAMUS, A. (2010). *Sisifos Söyleni*. (Çev.: Tahsin Yücel), İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- CANETTİ, E. (2003). *Kitle ve İktidar*. (Çev.: Gülşat Aygen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- CASTORIADİS, C. (2001). *Dünyaya İnsana ve Topluma Dair*. (Çev.: Hülya Tufan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- CEASER, J. W. (2003). *Dünden Bugüne Amerikan Karşıtlığı*. Washington: The National Affairs, Inc., Public Interest.
- CLASTRES, P. (1991). *Devlete Karşı Toplum*. (Çev.: Mahmut Nedim Demirtaş ve Mehmet Sert), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- CÜCELOĞLU, D. (2005). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- DELEVİ, M. ve ALMALEH (2013). *Başlıksız yazı*. İstanbul: Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete.
- DÖKMEN, Ü. (2006) *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DUHM, D. (1996). *Kapitalizmde Korku*. (Çev.: Sargut Şölçün), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- ERDOĞAN, İ. (2011). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- FOUCAULT, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. (Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- GERAS, N. (2002). *Marx ve İnsan Doğası*. (Çev.: İsmet Akça), İstanbul: Birikim Yayınları.
- GÖKDAĞ, R. (2011). *Sosyal Psikoloji-I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- HEGEL, G. W. F. (1991). *Hukuk Felsefesinin Prensipleri*. (Çev.: Cenap Karakaya), İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- HOBBS, T. (2007). *Leviathan*. (Çev.: Semih Lim), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İNCEOĞLU, M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. (İkinci Baskı). İstanbul: Evrim Basım Yayım Dağıtım.
- KANT, I. (1999). *Pratik Aklın Eleştirisi*. (Çev.: Ülker Gökberk, İoanna Kuçuradi, Gertrude Durusoy, Füsun Akatlı), İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- KIREL, Ç. (2011). *Sosyal Psikoloji-I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- LOCKE, J. (2013). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*. (Çev.: Vehbi Hacıcadıroğlu), İstanbul: Kabcacı Yayıncılık.
- MANNONİ, P. (1992). *Korku*. (Çev.: Işın Gürbüz). İstanbul: İletişim Yayınları.
- MARCUSE, H. (1986). *Tek Boyutlu İnsan*. (Çev.: Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınları.
- MARX, K. ve ENGELS, F. (2004). *Alman İdeolojisi*. (Çev.: Sevim Belli), Ankara: Sol Yayınları.
- MİLLER, A. (2010). *Cadı Kazanı*, (Çev.: Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol), İstanbul: MİTOS Boyut Yayınları.
- MİTRANİ, E. (2014). *Arthur Miller'in 'Bedel'i*. Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, İstanbul: Şalom Gazetesi Yayınları
- NİETZSCHE, F. (2011). *Yunan Tragedyası Üzerine İki Konferans*. (Çev.: Mahmure Kahraman), İstanbul: Say Yayınları.
- NEUMANN, N. E. (1998). *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi*. (Çev.: Murat Özkök), Ankara: Dost Kitabevi.
- ROUSSEAU, J. J. (2006). *Toplum Sözleşmesi*. (Çev.: Vedat Günyol), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SCOTT, J. A. (1979). *Rosenberg'ler Olayında FBI ve Hukuk*. (Çev.: Tarık Günersel), Birikim Dergisi, S. 49, 71-72.
- SÜMER, G. (2008). "Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü". *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, S. 19, 119-144.
- TOURAİNE, A. (1994). *Modernliğin Eleştirisi*. (Çev.: Hülya Tufan), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- WALKOVSKY. (2004). *Bir Çift Güvercin Havalansa*. Tavrı Kültür Sanat Dergisi, Ankara: Tavrı Yayınları.